

Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap

Distr.: Algemeen
5 september 2024
**VOORAFGAANDE
ONBEWERKTE VERSIE**

Origineel: Engels

Comité voor de rechten van personen met een handicap

Slotopmerkingen over het gecombineerde tweede en derde periodieke rapport van België*

I. Inleiding

1. Het Comité heeft het gecombineerde tweede en derde periodieke rapport van België (CRPD/C/BEL/2-3) behandeld tijdens zijn 735e en 736e vergadering (CRPD/C/SR.735 en 736), respectievelijk gehouden op 22 augustus 2024. Tijdens zijn 750e vergadering op 2 september 2024 heeft het Comité de volgende slotopmerkingen goedgekeurd.
2. Het Comité verwelkomt het gecombineerde tweede en derde periodieke rapport dat België heeft ingediend en dat is opgesteld aan de hand van de voorafgaand aan de rapportage door het Comité opgestelde lijst van kwesties.
3. Het Comité waardeert de constructieve dialoog met de delegatie van de Staat die partij is en prijst de Staat die partij is voor de kracht van zijn delegatie, die bestond uit vertegenwoordigers van de betrokken gemeenschaps- en gewestregeringen en hun respectieve overheden. Het Comité spreekt ook zijn waardering uit voor de actieve deelname van het Interfederaal Gelijkekansencentrum (Unia) in zijn hoedanigheid van nationale mensenrechteninstelling en onafhankelijke instantie voor toezicht overeenkomstig artikel 33, lid 2, van het Verdrag.

II. Positieve aspecten

4. Het Comité is verheugd over de vooruitgang die is geboekt sinds de behandeling, in 2014, van het eerste rapport van de Staat die Partij is bij het doorvoeren van constitutionele, wetgevende en beleidshervormingen, in het bijzonder de volgende:
  - (a) De invoering in het Vlaamse Gewest van een nieuw decreet betreffende leersteun voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften in het gewone onderwijssysteem;
  - (b) De invoering in 2021 van een nieuwe bepaling in de grondwet van de Staat die Partij is die het recht op redelijke aanpassingen garandeert (art. 22ter);
  - (c) De goedkeuring van de wet van 17 maart 2013 die ervoor zorgt dat alleen de betrokken vrouw, en niet een wettelijke voogd, toestemming kan geven voor sterilisatie;
  - (d) De invoering in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest van een nieuwe tewerkstellingssubsidie om werkgevers aan te moedigen om personen met een handicap aan te werven (2024);

* Aangenomen door het Comité tijdens zijn tweeëndertigste zitting (12 augustus-5 september 2024).

(e) De goedkeuring in het Waals Gewest van de "Strategie voor een geïntegreerde levensloop voor personen die hun autonomie verliezen" (2022);

(f) De goedkeuring van het Federaal actieplan handicap 2021-2024 en de Interfederale handicapstrategie 2021-2030, die tot doel heeft institutionele barrières te verminderen om de rechten van personen met een handicap te waarborgen (2021);

(g) De goedkeuring van een nieuw koninklijk besluit betreffende werkzoekenden met ernstige medische, mentale, psychische of psychiatrische problemen (MMPP) (2019) waardoor personen met psychosociale handicaps langer en specifiekere ondersteuning kunnen krijgen bij het vinden van werk (2019).

5. Het Comité verwelkomt de inspanningen van de Staat die partij is om zijn institutionele en beleidskader voor de uitvoering van het Verdrag te verbeteren, in het bijzonder de goedkeuring en/of instelling van het volgende:

(a) De oprichting van adviesraden voor personen met een handicap in de Duitstalige Gemeenschap (2023), Vlaanderen (2022), de Franse Gemeenschap (2023), het Waals Gewest (2023) en Brussel (2018);

(b) De goedkeuring in het Waals Gewest van het Toegankelijkheidsplan 2022-2024;

(c) De oprichting van een Interministeriële Conferentie Handicap (2022);

(d) De oprichting van het Waals Agentschap voor Gezondheid, Sociale Bescherming, Handicap en Gezinnen (2016);

(e) De goedkeuring van het handistreamingcharter door het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie en de Franse Gemeenschapscommissie (2015);

(f) De oprichting van het Agentschap Toegankelijk Vlaanderen, Inter, van de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaams Gewest (2015);

(g) De toepassing van het beginsel "persoonsgebonden financiering" voor volwassenen, samen met meer financiële steun voor kinderen met een handicap en hun netwerk, waaronder een verhoogd budget voor persoonlijke assistentie voor kinderen met een handicap.

III. Belangrijkste aandachtspunten en aanbevelingen

A. Algemene beginselen en verplichtingen (art. 1-4)

6. Het Comité maakt zich zorgen over:

(a) Het feit dat de Staat die Partij is onvoldoende informatie in toegankelijke formaten bevordert en verspreidt over het Verdrag, de Algemene Commentaren en Aanbevelingen van het Comité en zijn beleid inzake personen met een handicap, alsmede over de mandaten en bevoegdheden van autoriteiten met betrekking tot de rechten van personen met een handicap;

(b) Het gebrek aan harmonisatie tussen de federale, gewest- en gemeenschapsregeringen met betrekking tot de definitie van handicap en het beleid inzake personen met een handicap;

(c) De prevalentie van het medische model van handicap in de Staat die partij is, inclusief binnen de systemen voor de evaluatie van handicaps en met betrekking tot de criteria om in aanmerking te komen voor toegang tot noodzakelijke diensten en ondersteuning, en over meldingen dat de federale multidisciplinaire evaluatie onvoldoende rekening houdt met de omgeving of individuele behoeften van de persoon;

(d) Het feit dat recent aangenomen wetgeving, zoals de wet van 28 maart 2023 die verschillende wijzigingen aanbrengt in de kieswet, het voor een rechter gemakkelijker maakt

om een persoon met een verstandelijke en/of psychosociale handicap onbekwaam te verklaren om zijn of haar politieke rechten uit te oefenen.

7. Het Comité herhaalt zijn eerdere slotopmerkingen (CRPD/C/BEL/CO/1, par. 6 en 7) en beveelt aan dat de Staat die partij is, in nauw overleg met en met actieve betrokkenheid van personen met een handicap, via hun vertegenwoordigende organisaties:

(a) Informatie in toegankelijke formaten bevordert en verspreidt over het Verdrag, de Algemene Commentaren en Aanbevelingen van het Comité, beleid inzake personen met een handicap en over de mandaten en bevoegdheden van autoriteiten met betrekking tot de rechten van personen met een handicap;

(b) Zijn wettelijke en beleidskader inzake handicap op federaal, gewestelijk en gemeenschapsniveau in overeenstemming brengt met de beginselen van het Verdrag, onder meer door het mensenrechtenmodel van handicap te integreren in zijn wet- en regelgeving en beleid;

(c) Zijn systemen voor de beoordeling van handicaps herzielt door het medische model van handicap te vervangen door het mensenrechtenmodel van handicap en door systemen op te zetten die gericht zijn op de beoordeling van wettelijke en omgevingsbarrières voor personen met een handicap en op het bieden van de nodige ondersteuning en bijstand ter bevordering van hun rechten op zelfstandig wonen en volledig deel uitmaken van de maatschappij;

(d) Alle bepalingen in het Burgerlijk Wetboek en de kieswet schrapt die personen met een handicap uitsluiten van het hebben of uitoefenen van politieke rechten op voet van gelijkheid met anderen.

8. Het Comité maakt zich zorgen over:

(a) Meldingen dat personen met een handicap niet regelmatig worden geraadpleegd en via hun vertegenwoordigende organisaties actief worden betrokken bij de ontwikkeling en uitvoering van wetgeving en beleid ter uitvoering van het Verdrag;

(b) De deelname van organisaties die niet voldoen aan de eisen voor organisaties van personen met een handicap, zoals uiteengezet door het Comité in zijn Algemeen Commentaar nr. 7 (2018), aan diverse adviesraden op verschillende bestuursniveaus.

9. Het Comité beveelt aan dat de Staat die partij is, in nauw overleg met en met actieve betrokkenheid van personen met een handicap, via hun vertegenwoordigende organisaties:

(a) Wettelijk verankerde mechanismen instelt met voldoende personele, technische en financiële middelen om nauw overleg met en actieve betrokkenheid van personen met een handicap te waarborgen via hun vertegenwoordigende organisaties, waaronder organisaties van vrouwen en meisjes met een handicap, in alle stadia, met inbegrip van de vroege stadia, van de ontwikkeling en uitvoering van wetgeving en beleid ter uitvoering van het Verdrag;

(b) Ervoor zorgt dat de organisaties die deelnemen aan de adviesraden op verschillende bestuursniveaus voldoen aan de vereisten die zijn vastgelegd in Algemeen Commentaar nr. 7 van het Comité (2018).

B. Specifieke rechten (art. 5-30)

Gelijkheid en non-discriminatie (art. 5)

10. Het Comité erkent dat op federaal niveau de noodzaak wordt erkend om intersectionele en meervoudige vormen van discriminatie in de wetgeving op te nemen. Het maakt zich evenwel zorgen over:

(a) Het gebrek aan informatie over de erkenning van intersectionele discriminatie op grond van handicap en de raakvlakken met andere gronden, zoals ras, leeftijd, geslacht, etniciteit, seksuele geaardheid of gender;

(b) Procedurele barrières voor de uitvoering van de antidiscriminatiewetten door de hoge complexiteit van het beantwoorden van de vraag of verschillende soorten bescherming tegen discriminatie een federale of een regionale aangelegenheid zijn;

11. Het Comité herinnert aan zijn Algemeen Commentaar nr. 6 (2018) en doelstellingen 10.2 en 10.3 van de doelstellingen voor duurzame ontwikkeling en beveelt aan dat de Staat die partij is, in nauw overleg met en met actieve betrokkenheid van personen met een handicap, via hun vertegenwoordigende organisaties:

(a) **Zorgt voor een betere bescherming tegen discriminatie, meervoudige en intersectionele discriminatie door de herziening en uitvoering van wetgeving die deze vormen van discriminatie op federaal niveau en in de gewesten aanpakt;**

(b) **Rapportagecentra opricht en onderzoeken uitvoert om de nodige gegevens te verzamelen voor het documenteren van discriminatie, in het bijzonder intersectionele discriminatie;**

(c) **Eén enkel contactpunt opricht voor federale, gewestelijke, gemeenschaps- en gemeentelijke aangelegenheden, waar slachtoffers van discriminatie en meervoudige en intersectorale discriminatie klachten kunnen indienen.**

Vrouwen met een handicap (art. 6)

12. Het Comité merkt met bezorgdheid op dat:

(a) Er weinig en selectief rekening wordt gehouden met vrouwen en meisjes met een handicap en hun rechten uit hoofde van het Verdrag in strategieën, overheidsbeleid en plannen voor maatregelen inzake handicap en gendergelijkheid, zowel op federaal niveau als in de gewesten;

(b) Er beperkte informatie is over statistieken met betrekking tot de belemmeringen die vrouwen en meisjes met een handicap ondervinden bij de uitoefening van hun rechten uit hoofde van het Verdrag, waardoor het onmogelijk is een betrouwbaar inzicht te krijgen in de huidige situatie van vrouwen en meisjes met een handicap in de Staat, de samenleving en de economie en de oorzaken daarvan.

13. Herinnerend aan zijn Algemeen Commentaar nr. 3 (2016) en doelstellingen 5.1, 5.2 en 5.5 van de doelstellingen voor duurzame ontwikkeling, beveelt Het Comité aan dat de Staat die partij is, in nauw overleg met en met actieve betrokkenheid van personen met een handicap, waaronder vrouwen en meisjes met een handicap, via hun vertegenwoordigende organisaties:

(a) **De rechten van vrouwen en meisjes met een handicap uit hoofde van het Verdrag mainstreamt in al het overheidsbeleid, actieplannen en strategieën op alle bestuursniveaus, waaronder die welke betrekking hebben op de rechten van personen met een handicap en de rechten van vrouwen;**

(b) **Mechanismen instelt voor het verzamelen en opmaken van statistieken over de belemmeringen die vrouwen en meisjes met een handicap ondervinden bij het uitoefenen van hun rechten op grond van het Verdrag, uitgesplitst naar beperking, ras, leeftijd, gewest en andere relevante criteria.**

Kinderen met een handicap (art. 7)

14. Het Comité merkt met bezorgdheid op dat:

(a) Kinderen met een handicap niet worden betrokken bij beslissingen die hun leven beïnvloeden, op alle bestuursniveaus;

(b) Ondersteunende diensten voor kinderen met een handicap die thuis wonen uiterst schaars zijn, wat leidt tot hun toenemende opname in instellingen en plaatsing in andere niet-inclusieve structuren.

15. Het Comité beveelt aan dat de Staat die partij is, in nauw overleg met en met actieve betrokkenheid van personen met een handicap, waaronder organisaties van kinderen met een handicap, via hun vertegenwoordigende organisaties:

(a) De wetgeving op de relevante bestuursniveaus aanpast om het recht van kinderen met een handicap te waarborgen om vrijelijk hun mening te uiten over alle aangelegenheden die hen betreffen, waarbij aan hun mening het nodige gewicht wordt toegekend in overeenstemming met hun leeftijd en rijpheid, en om te worden voorzien van op hun handicap en leeftijd afgestemde bijstand om dit recht te verwezenlijken;

(b) Voldoende middelen toewijst om de noodzakelijke ondersteunende maatregelen voor kinderen met een handicap en de personen die voor hen zorgen te ontwikkelen en aan te bieden, teneinde hun plaatsing in instellingen en andere niet-inclusieve structuren te voorkomen.

Bevordering van bewustwording (art. 8)

16. Het Comité merkt met bezorgdheid op:

(a) De hardnekkigheid van het medische model van handicap en berichten dat personen met een handicap op grote schaal worden gezien als ontvangers van de gulheid van de samenleving; en onvoldoende bewustmakingsmaatregelen om de erkenning van personen met een handicap als houders van rechten, op gelijke voet met anderen, op alle federale bestuursniveaus te bevorderen;

(b) Dat de maatschappelijke perceptie dat personen met het syndroom van Down en andere beperkingen minder waardevol zijn dan andere personen bijdraagt aan het hoge niveau van selectieve zwangerschapsafbreking na prenatale diagnoses van het syndroom van Down of andere beperkingen.

17. Het Comité beveelt aan dat de Staat die partij is:

(a) In nauw overleg met en met actieve betrokkenheid van personen met een handicap, via hun vertegenwoordigende organisaties, bewustmakingsstrategieën en actieprogramma's ontwikkelt en uitvoert op alle bestuursniveaus, gebaseerd op het mensenrechtenmodel van personen met een handicap, om het bewustzijn te vergroten in de Staat, de economie en de samenleving van de waardigheid en rechten van personen met een handicap;

(b) Ervoor zorgt dat aanstaande ouders die een prenatale screening ondergaan uitgebreide informatie en niet-directieve begeleiding krijgen die geen stereotypen over personen met een handicap of waarden die verband houden met het medische model van handicap bevordert.

Toegankelijkheid (art. 9)

18. Het Comité merkt op dat de gewesten van de Staat die partij is wettelijke toegankelijkheidsnormen hebben. Het blijft echter bezorgd dat:

(a) Toegankelijkheidsnormen beperkt zijn tot nieuwe gebouwen of ingrijpende renovaties van bestaande gebouwen waarvoor een bouwvergunning vereist is, maar geen betrekking hebben op bestaande gebouwen en regelmatig maatregelen uitsluiten die de toegang garanderen voor personen met een visuele, auditieve, intellectuele en/of psychosociale handicap;

(b) De toegankelijkheidsnormen voor infrastructuur zoals wegen, parken en andere openbare infrastructuur selectief en schaars lijken te zijn;

(c) De implementatie van toegankelijkheidsvereisten niet systematisch wordt gecontroleerd na voltooiing van de bouw;

(d) Het gebrek aan gezaghebbende plannen met duidelijke tijdschema's, bevoegdheden, budgetten en controlemechanismen om het openbaar vervoer toegankelijk te maken voor personen met een handicap, met als gevolg een zeer ongelijke toegankelijkheid, afhankelijk van de aanbieder van het vervoer, en een over het algemeen traag tempo waarin het openbaar vervoer toegankelijk wordt gemaakt;

(e) Het ontbreken van een garantie voor autonome toegankelijkheid van trein- en busdiensten en reizen over zee.

19. Herinnerend aan zijn Algemeen Commentaar nr. 2 (2014) over toegankelijkheid, herhaalt het Comité zijn eerdere aanbevelingen (par. 21) en beveelt het aan dat de Staat die partij is, in nauw overleg met en met actieve betrokkenheid van personen met een handicap, via hun vertegenwoordigende organisaties:

(a) De bestaande toegankelijkheidsnormen voor gebouwen aanvult met normen die de toegang garanderen voor personen met een visuele, auditieve, intellectuele en/of psychosociale handicap, de toepasbaarheid van de toegankelijkheidsnormen voor gebouwen uitbreidt naar bestaande gebouwen, zowel openbare als particuliere, ongeacht de aanvragen voor bouwvergunningen, en een plan opstelt voor de uitvoering ervan met een duidelijk tijdschema en toezicht;

(b) De toegankelijkheidsnormen voor infrastructuur zoals wegen, parken en andere openbare infrastructuur herziet, ervoor zorgt dat deze de toegankelijkheid voor personen met alle soorten beperkingen garanderen en plannen opstelt om deze te implementeren, met duidelijke tijdschema's, bevoegdheden, budgetten en toezicht;

(c) Ervoor zorgt dat de implementatie van de toegankelijkheidsnormen systematisch wordt geïnspecteerd na voltooiing van de bouw en dat er snel corrigerende maatregelen worden genomen in geval van niet-naleving;

(d) Gezaghebbende plannen opstelt met duidelijke tijdschema's, bevoegdheden, budgetten en controlemechanismen om het openbaar vervoer toegankelijk te maken voor personen met een handicap, met inbegrip van personen met hoge ondersteuningsbehoeften, en deze plannen uitbreidt naar alle vervoerswijzen, met inbegrip van vervoer per trein, bus, vliegtuig en over zee;

(e) Een wettelijke garantie invoert voor autonome toegankelijkheid van trein- en busdiensten en reizen over zee, die van toepassing is in de gebieden die vallen onder:

(i) Verordening (EU) 2021/782 van het Europees Parlement en de Raad van 29 april 2021 betreffende de rechten en verplichtingen van treinreizigers (herschikking);

(ii) Verordening (EU) nr. 181/2011 van het Europees Parlement en de Raad van 16 februari 2011 betreffende de rechten van autobus- en touringcarpassagiers en tot wijziging van Verordening (EG) nr. 2006/2004;

(iii) Verordening (EU) nr. 1177/2010 van het Europees Parlement en de Raad van 24 november 2010 betreffende de rechten van passagiers die over zee of binnenwateren reizen en houdende wijziging van Verordening (EG) nr. 2006/2004.

Recht op leven (art. 10)

20. Het Comité maakt zich zorgen over:

(a) Berichten dat personen met een handicap in instellingen, waaronder woonzorgcentra en psychiatrische instellingen, een aanzienlijk lagere levensverwachting hebben dan de algemene bevolking;

(b) Berichten dat personen met psychosociale handicaps zijn overleden als gevolg van politie-interventies door het gebruik van dwangmiddelen en door een gebrek aan opleiding van politieagenten;

(c) Het ontbreken van informatie over de prevalentie van zelfdoding onder jongeren met een handicap in de leeftijd van 15 tot 29 jaar, ondanks het feit dat zelfdoding de meest genoemde doodsoorzaak is voor jongeren in deze leeftijdscategorie.

21. Het Comité beveelt aan dat de Staat die partij is:

(a) Systematisch gegevens verzamelt over de levensverwachting en sterftecijfers van personen met een handicap, met inbegrip van vrouwen en meisjes met een handicap, in instellingen; alomvattende mechanismen instelt om ervoor te zorgen dat personen met een handicap in instellingen hoogwaardige gezondheidszorg, medische zorg en andere ondersteuning bij een gezond leven ontvangen; en nauwlettend

toeziet op de implementatie ervan tot aan de voltooiing van het deïstitutionaliseringproces van personen met een handicap;

(b) Meer inspanningen levert om te voorkomen dat personen met een handicap overlijden als gevolg van het gebruik van geweld door politie, gevangenispersoneel en ander rechtshandhavingpersoneel door de ontwikkeling van een alomvattend actieplan dat maatregelen omvat voor een verplichte opleiding, het uitbannen van geweld en de implementatie van multidisciplinaire ondersteuning zonder dwang;

(c) Statistische gegevens verzamelt over de doodsoorzaken van jongeren met een handicap en voorziet in de noodzakelijke toegankelijke diensten, waaronder psychosociale diensten, om deze oorzaken te verhelpen.

Risicovolle situaties en humanitaire noodsituaties (art. 11)

22. De COVID-19-pandemie en de overstromingen van 2021 hebben geleid tot een duidelijke toename van het aantal overlijdens en het lijden onder personen met een handicap als gevolg van het ontbreken van een adequaat gecoördineerd kader voor de bescherming en veiligheid van personen met een handicap en een gebrek aan gecoördineerde preventie- en responsmaatregelen op federaal, regionaal en gemeenschapsniveau die inclusief zijn voor personen met een handicap. Het Comité maakt zich zorgen dat:

(a) Evacuatieplannen die rekening houden met personen met een handicap, inclusief personen met mobiliteitsbeperkingen, vaak ontbreken en dat de bestaande plannen onvoldoende gecoördineerd zijn;

(b) Noodhulpdiensten, noodtelefoonnummers en digitale noodhulpapplicaties vaak ontoegankelijk zijn voor personen met een handicap, in het bijzonder voor personen met gehoorproblemen;

(c) Lokale overheden en hulpdiensten zich vaak niet bewust zijn van de aanwezigheid en behoeften van personen met een handicap, waardoor personen met een handicap onopgemerkt blijven en geen passende hulp krijgen in crisissituaties.

23. **Herinnerend aan het kader van Sendai voor rampenrisicovermindering 2015-2030, de IASC-richtlijnen voor de inclusie van personen met een handicap bij humanitaire actie en de richtlijnen van het Comité over deïstitutionalisering, onder meer in noodgevallen (2022)¹, beveelt het Comité aan dat de Staat die partij is, in nauw overleg met en met actieve betrokkenheid van personen met een handicap, via hun vertegenwoordigende organisaties:**

(a) Een alomvattend crisismanagementplan aanneemt dat volledig rekening houdt met personen met een handicap door, onder andere, alle evacuatieplannen, crisiscommunicatie, nooddiensten en essentiële diensten te allen tijde volledig toegankelijk te maken, ook thuis, en de privacy van personen met een handicap te waarborgen;

(b) Op alle bestuursniveaus een inclusieve strategie ontwikkelt voor personen met een handicap voor alle soorten risico's en noodsituaties, waaronder noodsituaties op het gebied van klimaatverandering en volksgezondheid, en in deze strategie de behoeften van personen met een handicap in risicosituaties erkent.

Gelijkheid voor de wet (art. 12)

24. Het Comité erkent dat de Staat die Partij is enkele hervormingen van zijn Voogdijwet heeft doorgevoerd met de bedoeling dat bijstand voorrang krijgt boven vertegenwoordiging. Het Comité herinnert echter aan zijn eerdere aanbevelingen (par. 23) en is bezorgd:

(a) Dat ondanks hervormingen van de wetgeving, zoals de wet van 8 november 2023, de huidige wetgeving nog steeds vervangende besluitvormingsregelingen voor

¹ CRPD/C/5.

personen met een handicap bevat, onder andere door rechters toe te staan bewindvoerders voor personen met een handicap te selecteren;

(b) Over berichten dat het aantal personen onder voogdij toeneemt en dat er een gebrek is aan gegevens over het aantal personen onder voogdij met bijstand en met vertegenwoordiging;

(c) Over de zeer hoge werkdruk en onvoldoende middelen van de vrederechters die toezicht houden op de aanstelling en het beheer van bewindvoerders voor personen met een handicap.

25. Herinnerend aan zijn Algemeen Commentaar nr. 1 (2014), beveelt het Comité aan dat de Staat die partij is, in nauw overleg met en met actieve betrokkenheid van personen met een handicap, via hun vertegenwoordigende organisaties:

(a) **Zijn wetgeving herziet om alle vormen van vervangende besluitvorming af te schaffen en te vervangen door maatregelen voor ondersteunde besluitvorming die de wil en voorkeur van personen met een handicap respecteren, en een alomvattende strategie ontwikkelt voor de implementatie van mechanismen voor ondersteunde besluitvorming, met passende waarborgen, op alle federale, gemeenschaps-, gewestelijke en gemeentelijke bestuursniveaus;**

(b) **Tot de voltooiing van dergelijke wetgeving en implementatiestrategieën, statistische gegevens verzamelt over het aantal personen onder voogdij ("gerechtelijke bescherming"), uitgesplitst naar soort voogdij, soort beperking, gender, ras, geslacht, leeftijd en andere relevante status;**

(c) **Voorziet in de nodige middelen en ondersteunende maatregelen voor personen met een handicap die hun handelingsbekwaamheid in rechte uitoefenen; en tot aan de afschaffing van de vervangende besluitvormingsregelingen, voorziet in de middelen en passende instrumenten om de vrederechters in staat te stellen beslissingen per geval te nemen en ervoor zorgt dat de uitvoering van de hervormde wet gebeurt in de geest waarin ze bedoeld was.**

Toegang tot de rechter (art. 13)

26. Het Comité maakt zich zorgen dat:

(a) Er onvoldoende wordt voorzien in op leeftijd, handicap en gender afgestemde procedurele voorzieningen om effectieve deelname aan alle juridische processen te waarborgen;

(b) Doven en slechthorenden geen gegarandeerd wettelijk recht hebben op een kosteloze gebarentolk in alle processen waarin de wet wordt toegepast;

(c) Personen met een handicap niet langer automatisch in aanmerking komen voor gratis rechtsbijstand;

(d) Personeel van Justitie, zoals rechters, griffiers, magistraten en anderen, vaak onvoldoende zijn opgeleid over de individuele behoeften van personen met een handicap.

27. Het Comité herinnert aan de internationale beginselen en richtsnoeren inzake de toegang van personen met een handicap tot de rechter, en beveelt aan dat de Staat die partij is, in nauw overleg met en met actieve betrokkenheid van personen met een handicap, via hun vertegenwoordigende organisaties:

(a) **In alle gerechtelijke en administratieve procedures voor personen met een handicap, ongeacht of deze van civiele, strafrechtelijke of administratieve aard zijn, op kosteloze basis procedurele aanpassingen invoert die afgestemd zijn op leeftijd en gender, waaronder toegang tot gecertificeerde gebarentolken, zodat personen met een handicap effectief kunnen deelnemen aan deze procedures, ook als rechter, griffier, advocaat of getuige, en de noodzakelijke procedurele wijzigingen aanbrengt om in dergelijke aanpassingen te voorzien;**

(b) **Zorgt voor een passende en verplichte opleiding voor al het gerechtelijk en administratief personeel van de Staat die partij is, met inbegrip van leden van de**

rechterlijke macht, administratieve entiteiten, politieagenten, aanklagers en gevangenispersoneel, over de toepassing van de normen en beginselen van het Verdrag om de toegang tot de rechter te waarborgen.

(c) Ervoor zorgt dat personen met een handicap toegang hebben tot betaalbare rechtsbijstand.

Vrijheid en veiligheid van de persoon (art. 14)

28. Het Comité maakt zich zorgen dat:

(a) Personen met een handicap wettelijk van hun vrijheid kunnen worden beroofd vanwege hun handicap en dat, ondanks wettelijke hervormingen die dergelijke vrijheidsberoving proberen te beperken tot de ernstigste gevallen, het aantal geïnterneerde personen in de Staat die Partij is, is gestegen tot meer dan 4000;

(b) Personen met een handicap, in het bijzonder personen met een verstandelijke en/of psychosociale handicap en personen met een handicap zonder verblijfsvergunning, vaak voor onbepaalde tijd worden geïnterneerd in plaatsingsfaciliteiten, psychiatrische inrichtingen en gevangenissen zonder passende ondersteuning.

29. Herinnerend aan de richtlijnen over vrijheid en veiligheid van personen met een handicap en zijn richtlijnen over deinstitutionalisering, onder meer in noodgevallen (2022), alsmede zijn Algemeen Commentaar nr. 1 (2014), beveelt het Comité aan dat de Staat die partij is, in nauw overleg met en met actieve betrokkenheid van personen met een handicap, via hun vertegenwoordigende organisaties:

(a) Alle wetten wijzigt en/of intrekt en praktijken afschaft die vrijheidsberoving op grond van een beperking toestaan, die strengere maatregelen tegen personen met een handicap toestaan dan tegen andere verdachten die voor dezelfde misdrijven zijn veroordeeld, en die detentie voor onbepaalde tijd toestaan; en personen met een handicap gedurende de gehele gerechtelijke procedure toegang tot de rechter garandeert op voet van gelijkheid met anderen;

(b) Ervoor zorgt dat geïnterneerde personen zonder verblijfsvergunning, met inbegrip van personen met een handicap, toegang hebben tot externe zorg en ondersteuning om hen in staat te stellen de gevangenis, psychiatrische inrichtingen en andere plaatsingsfaciliteiten te verlaten en in de gemeenschap te gaan wonen wanneer zij daarvoor in aanmerking komen;

(c) Dringend iets doet aan het gebrek aan toegankelijkheid en aan steunmaatregelen voor personen met een handicap en geestelijke gezondheid, waaronder het verschaffen van redelijke aanpassingen, en aan de overbevolking in gevangenissen en detentiecentra, en zorgt voor adequate ondersteunende maatregelen om re-integratie in de gemeenschap te vergemakkelijken;

(d) De gezamenlijke open brief van het Comité met de Speciale Rapporteur voor de rechten van personen met een handicap van juni 2021² erkent en in zijn toekomstige deelname aan elk proces voor een aanvullend protocol of aanbeveling bij het Verdrag van Oviedo, ernaar streeft om af te stappen van dwangmaatregelen en een kader inzake geestelijke gezondheid zonder dwang opbouwt, zoals vereist door het Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap.

Vrijwaring van foltering en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing (art.15)

30. Het Comité is verheugd dat binnen het Federaal Instituut voor de Rechten van de Mens (FIRM) een mechanisme is opgericht voor de preventie van foltering en andere wrede, onmenselijke of onterende behandeling of bestraffing. Het maakt zich evenwel zorgen:

² Zie

https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fwww.ohchr.org%2Fsites%2Fdefault%2Ffiles%2FDocuments%2FHRBodies%2FCRPD%2FOpen_letter_Add_Prot_Ovi_Conv.docx&wdOrigin=BROWSELINK .

(a) Dat dwangmaatregelen en isolatie van personen met een handicap, in het bijzonder personen met een verstandelijke en/of psychosociale handicap, volgens de nationale wetgeving nog steeds legaal zijn en vaak worden gebruikt als straftechniek of vanwege personeelsgebrek of overbevolking in gesloten of halfopen regimes;

(b) Dat de praktische uitvoering van de bezoeken van het preventief mechanisme aan plaatsen waar personen van hun vrijheid zijn beroofd, met inbegrip van instellingen voor personen met een handicap, psychiatrische instellingen en verpleeghuizen, ter voorkoming van foltering en andere onmenselijke behandelingen, niet op regionaal niveau is geregeld.

31. Het Comité beveelt aan dat de Staat die partij is:

(a) **Ondubbelzinnig alle vormen van dwangmaatregelen tegen personen met een handicap, waaronder personen met een verstandelijke en/of psychosociale handicap, verbiedt;**

(b) **Een actieplan opstelt voor de praktische uitvoering van bezoeken door het preventiemechanisme binnen FIRM van personen met een handicap op plaatsen waar zij van hun vrijheid zijn beroofd, ook op regionaal niveau; en in samenwerking met Unia en het Vlaams Mensenrechteninstituut het preventiemechanisme in staat stelt toezicht te houden op alle plaatsen van detentie in de Staat die partij is, in overeenstemming met de normen die het Subcomité ter voorkoming van foltering heeft uiteengezet in zijn Algemeen Commentaar over de definitie en reikwijdte van plaatsen van detentie; en het bewustzijn van de rechten van personen met een handicap verhoogt bij alle personeelsleden, inclusief politiepersoneel, die werken met personen met een handicap;**

Vrijwaring van uitbuiting, geweld en misbruik (art. 16)

32. Het Comité neemt er nota van dat het Nationaal Actieplan ter bestrijding van gendergerelateerd geweld (2021-2025) ook gendergerelateerd geweld tegen personen met een handicap behandelt. Het is niettemin bezorgd:

(a) Dat er een wijdverbreid gebrek aan bewustzijn is onder vrouwen en meisjes met een handicap over klachten- en verhaalmechanismen in gevallen van gendergerelateerd geweld;

(b) Dat de toegankelijkheid van ondersteunende maatregelen, Zorgcentra na Seksueel Geweld (ZSG) en noodopvangcentra voor vrouwen en meisjes met een handicap die het slachtoffer zijn van gendergerelateerd geweld, niet gewaarborgd is;

(c) Over meldingen van vergeldingsmaatregelen, zoals verwijdering uit instellingen zonder de nodige ondersteuning te bieden om zelfstandig in de gemeenschap te leven, die worden gebruikt tegen vrouwen en meisjes met een handicap die klachten indienen.

33. Herinnerend aan zijn verklaring van 24 november 2021 over het wegwerken van gendergerelateerd geweld tegen vrouwen en meisjes met een handicap³, beveelt Het Comité aan dat de Staat die partij is, in nauw overleg met en met actieve betrokkenheid van personen met een handicap, waaronder vrouwen en meisjes met een handicap, via hun vertegenwoordigende organisaties:

(a) **Ervoor zorgt dat personen met een handicap, met inbegrip van vrouwen en meisjes met een handicap, toegankelijke informatie krijgen over de wijze waarop zij gevallen van geweld, met inbegrip van gendergerelateerd geweld, kunnen voorkomen, herkennen en melden, en dat personen met een handicap die het slachtoffer zijn van uitbuiting, geweld of misbruik, toegang hebben tot onafhankelijke klachtenmechanismen en passende rechtsmiddelen, zoals schadeloosstelling en passende compensatie, met inbegrip van revalidatie;**

(b) **Ervoor zorgt dat diensten voor slachtoffers van gendergerelateerd geweld, waaronder Zorgcentra na Seksueel Geweld (ZSG) en noodopvangcentra, toegankelijk zijn voor vrouwen en meisjes met een handicap, onder meer door toegankelijke**

³ Zie https://www.un.org/development/desa/disabilities/wp-content/uploads/sites/15/2021/12/CRPD-Statement-25_11_2021-End-violence-against-Women-1.pdf

gebouwen en faciliteiten, toegankelijke informatie en communicatie en de verstrekking van ondersteuning afgestemd op personen met een handicap;

(c) **Ervoor zorgt dat personen met een handicap, met inbegrip van vrouwen en meisjes met een handicap, die het slachtoffer zijn van geweld in tehuizen, worden beschermd tegen vergeldingsmaatregelen wegens het indienen van klachten.**

Bescherming van de persoonlijke integriteit (art. 17)

34. Het Comité maakt zich zorgen:

(a) Over meldingen dat vrouwen met een handicap, in het bijzonder vrouwen en meisjes met een verstandelijke en/of psychosociale handicap, die in collectieve wooncentra wonen of in inrichtingen en instellingen zijn geplaatst, vaak verplicht worden sterilisatieprocedures te ondergaan en gedwongen worden anticonceptie te gebruiken, en dat als hun toestemming wordt verkregen, dit vaak zonder de juiste informatie gebeurt;

(b) Over het gebrek aan gegevens over het gebruik van gedwongen sterilisatie en gedwongen anticonceptie bij personen met een handicap, waaronder vrouwen en meisjes met een handicap;

(c) Dat, ondanks de aanneming van de "Resolutie over de erkenning van het recht van de interseksuele minderjarigen op fysieke integriteit" in februari 2021, er tot op heden geen wetgevingskader bestaat dat specifiek onnodige medische ingrepen verbiedt, met name "normaliserende" chirurgie en hormoonbehandelingen van interseksuele personen, in het bijzonder interseksuele minderjarigen, zonder hun volledige en geïnformeerde persoonlijke toestemming.

35. **Het Comité beveelt aan dat de Staat die Partij is, in overeenstemming met het mensenrechtenmodel van handicap en de gezamenlijke verklaring van het Comité voor de rechten van personen met een handicap en het Comité inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen, evenals het Algemeen Commentaar nr. 3 over vrouwen en meisjes met een handicap en het Verdrag van Istanbul, en in nauw overleg met en met actieve betrokkenheid van personen met een handicap, in het bijzonder vrouwen en meisjes met een handicap, via hun vertegenwoordigende organisaties;**

(a) **Alle wetgevende, beleids- en bestuurlijke maatregelen neemt om te waarborgen dat het gebruik van sterilisatie en anticonceptie door alle vrouwen en meisjes met een handicap, in alle settings, gebaseerd is op hun vrije en geïnformeerde persoonlijke toestemming, met respect voor de waardigheid en autonomie van vrouwen en meisjes met een handicap, en dat instellingen of inrichtingen het ondergaan van sterilisatie of het gebruik van anticonceptie bij hun bewoners niet als voorwaarde stellen om in de instelling te worden geaccepteerd;**

(b) **Gegevens verzamelt, uitgesplitst naar ras, gender, leeftijd, beperking, gewest en andere relevante criteria, om een nauwkeurige schatting te kunnen maken van het aantal personen dat sterilisatie of anticonceptie heeft ondergaan zonder hun vrije en geïnformeerde persoonlijke toestemming, en in het bijzonder te evalueren of deze praktijken toenemen of afnemen en waar ze plaatsvinden;**

(c) **De goedkeuring en uitvoering bespoedigt van wetgevende kaders die het hele gebied van de Staat die Partij is bestrijken en die de uitvoering van medisch onnodige en onomkeerbare medische ingrepen expliciet verbieden, met inbegrip van chirurgische, hormonale of andere medische procedures op interseksuele minderjarigen, en die voorzien in strafrechtelijke, civiele en administratieve rechtsmiddelen, gezondheidszorg en psychosociale steun voor interseksuele personen die genitale verminking hebben ondergaan.**

Vrijheid van verplaatsing en nationaliteit (art. 18)

36. Het Comité maakt zich zorgen over:

(a) De negatieve gevolgen voor vluchtelingen en asielzoekers met een handicap en personen met een handicap in met vluchtelingen vergelijkbare situaties, veroorzaakt door de vertraging in de opvangprocessen, waaronder de "kwetsbaarheidsscreening" om

beperkingen vast te stellen, en de verstrekking van huisvesting, essentiële diensten en bijstand aan personen met een handicap;

(b) Migrantengezinnen zonder papieren met kinderen geen andere keuze hebben dan te worden ondergebracht in gemeenschapsstructuren, zelfs wanneer gedeelde accommodatie niet geschikt is voor het kind met een handicap of een ander gezinslid met een handicap, en dat gezinsleden met een handicap daardoor vaak geen toegang hebben tot aangepaste accommodatiestructuren.

37. Het Comité beveelt de Staat die Partij is aan om de verschillende federale bestuursniveaus te coördineren om de buitensporig lange duur van opvangprocessen te verhelpen en diensten te verlenen aan alle personen met een handicap die om internationale bescherming vragen, onder meer door te zorgen voor een snelle beoordeling van de beperking en de vereiste ondersteuning, het verstrekken van procedurele aanpassingen en redelijke aanpassingen, essentiële diensten en ondersteuning afgestemd op de handicap, toegankelijke huisvesting en accommodatie, ook voor migrantengezinnen zonder papieren met kinderen of gezinsleden met een handicap.

Zelfstandig wonen en deel uitmaken van de maatschappij (art. 19)

38. Het Comité merkt met bezorgdheid op:

(a) Dat er geen aanhoudende inspanningen zijn om het recht van personen met een handicap op zelfstandig wonen en deel uitmaken van de maatschappij te bevorderen, en dat geen van de Waalse autoriteiten, de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie van Brussel of de Duitstalige autoriteiten deinstitutionaliseringssystemen heeft uitgevoerd;

(b) Dat het Vlaamse en het Waalse Gewest weliswaar persoonlijke assistentie voor volwassen personen met een handicap hebben ingevoerd, maar dat het gebrek aan voldoende financiering ertoe heeft geleid dat aanvragers op onevenredig lange wachtlijsten worden geplaatst die het recht op zelfstandig wonen en deel uitmaken van de maatschappij in de weg staan;

(c) Dat door een gebrek aan toegankelijke diensten om zelfstandig te leven in de gemeenschap, de meeste ouders van kinderen met een handicap kiezen voor niet-inclusieve en gesegregeerde diensten met betrekking tot onder andere school, vrije tijd en huisvesting;

(d) De plaatsing van personen met een handicap, met inbegrip van kinderen met een handicap die verblijven in Frankrijk in psychiatrische ziekenhuizen en andere instellingen in de Staat die Partij is.

39. Het Comité herinnert aan zijn Algemeen Commentaar nr. 5 (2017) over zelfstandig wonen en deel uitmaken van de maatschappij, zijn richtlijnen over deinstitutionalisering, onder meer in noodgevallen (2022)⁴, en het rapport van de Speciale Rapporteur voor de rechten van personen met een handicap over de transformatie van diensten voor personen met een handicap⁵, en beveelt aan dat de Staat die partij is, in nauw overleg met en met actieve betrokkenheid van personen met een handicap, via hun vertegenwoordigende organisaties:

(a) Een effectieve deinstitutionaliseringstrategie uitdenkt en uitvoert, met tijdschema's, doelstellingen, financiering en toezicht, die voorziet in verschillende vormen van huisvesting om personen met een handicap een echte keuze te geven over hoe en waar te wonen, en ervoor zorgt dat diensten in de maatschappij beschikbaar zijn en dat personen met een handicap, waaronder personen met een verstandelijke en/of psychosociale handicap, hun recht op zelfstandig wonen en deel uitmaken van de maatschappij effectief kunnen uitoefenen;

(b) Zorgt voor voldoende administratieve en financiële middelen voor persoonlijke assistentie voor het zelfstandig wonen en deel uitmaken van de

---

⁴ CRPD/C/5.

⁵ A/HRC/52/32.

maatschappij, om de wachtlijsten af te schaffen in alle gewesten en informatie in toegankelijke formaten te verstrekken over de toegang tot persoonlijke assistentie;

(c) Ondersteuning biedt aan kinderen met een handicap en hun verzorgers die nodig is om hen in staat te stellen op voet van gelijkheid met andere kinderen toegang te krijgen tot niet-gesegregeerde diensten met betrekking tot onder andere school, vrije tijd en huisvesting;

(d) Stopt met de praktijk van het actief bevorderen van huisvesting van personen met een handicap die verblijven in Frankrijk in instellingen, zoals psychiatrische ziekenhuizen en andere instellingen, in de Staat die partij is.

Persoonlijke mobiliteit (art. 20)

40. Het Comité maakt zich zorgen:

(a) Dat de toegankelijkheid van openbaar vervoer en andere mobiliteitsdiensten nog steeds onvoldoende is en dat personen met een handicap ouder dan 65 jaar over het algemeen geen recht hebben op mobiliteitshulpmiddelen, -toestellen en ondersteunende technologie;

(b) Over het gebrek aan een adequaat budget voor de verbetering van de kwaliteit van essentiële diensten in medische omgevingen en het ter beschikking stellen van geleide- en assistentiehonden;

(c) Over de toepassing van een medisch model van handicap bij de beoordeling van de behoefte aan mobiliteitshulpmiddelen.

41. **Het Comité beveelt aan dat de Staat die partij is, in nauw overleg met en met actieve betrokkenheid van personen met een handicap, via hun vertegenwoordigende organisaties:**

(a) Ervoor zorgt dat het mobiliteitsbeleid voldoet aan de behoeften van personen met een handicap, met inbegrip van personen met een handicap ouder dan 65 jaar, en dat mobiliteitshulpmiddelen tegen een betaalbare prijs worden aangepast aan de behoeften van elke individuele persoon met een handicap;

(b) Op alle bestuursniveaus budgetteringsplannen ontwikkelt waarin rekening wordt gehouden met personen met een handicap, om te garanderen dat er voldoende financiële middelen worden toegewezen om de kwaliteit van essentiële diensten te verbeteren, ook in medische omgevingen en voor geleide- en assistentiehonden;

(c) Zijn systemen voor de beoordeling van handicaps fundamenteel heroriënteert door elementen van het medische model van handicap te vervangen door principes van het mensenrechtenmodel van handicap, door systemen op te zetten die gericht zijn op de beoordeling van wettelijke en omgevingsbarrières voor personen met een handicap, en door het bieden van de nodige ondersteuning en bijstand het recht van personen met een handicap om onafhankelijk te leven en deel uit te maken van de maatschappij, realiseert;

Vrijheid van mening en meningsuiting en toegang tot informatie (art. 21)

42. Het Comité maakt zich zorgen:

(a) Over het onvoldoende verschaffen van openbare informatie door overheidsinstanties, particuliere dienstverleners en de media in toegankelijke formaten zoals Easy Read, gewone taal, ondertiteling, gebarentaal, braille, audiobeschrijving en tactiele, augmentatieve en alternatieve communicatiemiddelen;

(b) Over het gebrek aan erkenning van gebarentalen als officiële talen in alle gewesten en gemeenschappen, en over het onvoldoende aantal gecertificeerde gebarentolken in de verschillende talen;

(c) Over de beperkte toegankelijkheid van websites en mobiele applicaties van de publieke sector, en dat de privésector geen wettelijke verplichting heeft om zijn websites of applicaties toegankelijk te maken;

(d) Over de ontoereikende ondersteuningsmaatregelen, met name de toegang tot het leren van gebarentaal, voor personen met auditieve en visuele beperkingen, voor hun familieleden en voor hun naaste sociale omgeving, en, als gevolg daarvan, hun ernstig beperkte toegang tot communicatie en informatie.

43. **Het Comité beveelt aan dat de Staat die partij is:**

(a) **Voorziet in een wettelijk kader dat overheidsinstanties die algemene openbare diensten leveren, verplicht informatie aan te bieden in toegankelijke formaten zoals Easy Read, gewone taal, ondertiteling, gebarentaal, braille, audiobeschrijving en tactiele, augmentatieve en alternatieve communicatiemiddelen;**

(b) **De goedkeuring versnelt van wetgeving om gebarentalen te erkennen als officiële talen in alle gewesten en gemeenschappen, de financiële steun voor gebarentolkdiensten verhoogt, en het beroep van gebarentolk aantrekkelijker maakt;**

(c) **Toezicht houdt op de tenuitvoerlegging van de Europese Richtlijn inzake de toegankelijkheid van de websites en mobiele applicaties van overheidsinstanties op federaal, gewestelijk en gemeenschapsniveau door het noodzakelijke wettelijke kader goed te keuren; deze verplichting uitbreidt naar de particuliere sector en voorziet in rechtsmiddelen in geval van niet-naleving; en de uitvoeringswetgeving uitbreidt naar toepassingen die niet onder de Richtlijn vallen.**

Eerbiediging van het privé-leven (art. 22)

44. Het Comité is bezorgd over het lage niveau van bescherming van de privacy van persoonlijke, gezondheids- en revalidatiegegevens van personen met een handicap die onbekwaam zijn verklaard krachtens de wet op patiëntenrechten.

45. **Het Comité beveelt aan dat de Staat die partij is, in nauw overleg met en met actieve betrokkenheid van personen met een handicap, via hun vertegenwoordigende organisaties:**

(a) **Ervoor zorgt dat persoonlijke, gezondheids- en revalidatiegegevens worden beschermd tegen gebruik voor andere doeleinden dan waarvoor ze zijn verkregen, regelmatig worden bijgewerkt en gevalideerd, en worden gewist zodra de doeleinden zijn bereikt;**

(b) **De EU-wet inzake kunstmatige intelligentie opnemen in de nationale wetgeving en een controleorgaan oprichten dat deskundig is op het gebied van de rechten van het Verdrag, gegevensbescherming en privacy, om toe te zien op de uitvoering ervan.**

Eerbiediging van de woning en het gezinsleven (art. 23)

46. Het Comité maakt zich zorgen over:

(a) Het gebrek aan maatregelen om ervoor te zorgen dat personen met een handicap toegang hebben tot op hun leeftijd en gender afgestemde informatie en voorlichting over seksuele en reproductieve gezondheid en rechten, met inbegrip van gezinsplanning;

(b) Het feit dat personen met een handicap vaak geen andere keuze hebben dan een beroep te doen op mantelzorgers bij gebrek aan persoonlijke assistentie;

(c) Het gebrek aan ondersteuning voor ouders van kinderen met een handicap en voor ouders met een handicap die geconfronteerd worden met een gebrek aan ondersteunende diensten die hen in staat stellen het recht om ouder te zijn op gelijke voet met anderen uit te oefenen.

47. **Het Comité beveelt aan dat de Staat die partij is, in nauw overleg met en met actieve betrokkenheid van personen met een handicap, via hun vertegenwoordigende organisaties:**

(a) **Maatregelen neemt om gezondheidswerkers op te leiden en bewust te maken van de rechten van personen met een handicap en van de wijze waarop zij onbevooroordeelde begeleiding en steun kunnen bieden aan aanstaande ouders na een prenatale diagnose van het syndroom van Down of andere beperkingen, teneinde hen in staat te stellen met volledige kennis van zaken beslissingen over de zwangerschap te nemen;**

(b) **Beleid aanneemt waardoor personen met een handicap, met inbegrip van kinderen met een handicap, toegang krijgen tot op hun leeftijd en gender afgestemde informatie en voorlichting in toegankelijke formaten over seksuele en reproductieve gezondheid en rechten, met inbegrip van gezinsplanning;**

(c) **Ervoor zorgt dat personen met een handicap toegang hebben tot de diensten van persoonlijke assistenten en niet tot die van mantelzorgers, zodat zij hun recht op een gezinsleven en op zelfstandig wonen en deel uitmaken van de maatschappij kunnen uitoefenen, en daartoe de wet van 17 mei 2019 tot erkenning van de mantelzorgers herzielt en de ondersteuningsbehoeften van personen met een handicap expliciet erkent;**

(d) **Wetgevings- en beleidsmaatregelen goedkeurt om te zorgen voor adequate steun voor ouders van kinderen met een handicap, zodat zij hun kinderen in een gezinsomgeving kunnen opvoeden zonder de arbeidsmarkt te hoeven verlaten.**

Onderwijs (art. 24)

48. Het Comité maakt zich zorgen dat:

(a) De Staat die partij is het hoogste percentage leerlingen in het bijzonder onderwijs in de Europese Unie heeft, en dat inspanningen om publieke steun op te bouwen voor inclusief onderwijs ontbreken, terwijl er nog steeds een hoge mate van negatieve attitudes en lage verwachtingen ten opzichte van leerlingen met een handicap bestaat;

(b) Er geen alomvattend plan is met duidelijke doelstellingen en methodologieën voor de verwezenlijking van kwaliteitsvol inclusief onderwijs op alle gebieden van het onderwijs;

(c) Er beperkte voorzieningen zijn voor toegankelijkheid, redelijke aanpassingen, individuele ondersteuning en hulp in klaslokalen in het bestaande kader van inclusief onderwijs.

(d) Reguliere scholen kunnen de inschrijving van kinderen met een handicap weigeren als zij van mening zijn dat het bieden van redelijke aanpassingen te belastend zou zijn, waardoor kinderen met complexe ondersteuningsbehoeften vaak worden uitgesloten van regulier onderwijs.

49. **Herinnerend aan zijn Algemeen Commentaar nr. 4 (2016), beveelt het Comité aan dat de Staat die partij is, in nauw overleg met en met actieve betrokkenheid van personen met een handicap, via hun vertegenwoordigende organisaties:**

(a) **De barrières wegneemt en de uitdagingen aanpakt die een effectieve overgang van bijzonder onderwijs naar inclusief regulier onderwijs in de weg hebben gestaan, onder meer door bewustmaking van het recht op inclusief onderwijs, het bestrijden van negatieve houdingen en lage verwachtingen ten opzichte van leerlingen met een handicap, het bevorderen van onderzoek naar methodologieën voor inclusief onderwijs en het definiëren van goede praktijken van inclusieve onderwijsfaciliteiten in de Staat die Partij is;**

(b) **Een alomvattend overgangsplan en -strategie ontwikkelt, met inbegrip van een gedetailleerd tijdschema en de nodige financiering, om gecoördineerd inclusief kwaliteitsonderwijs op verschillende beleidsterreinen te bevorderen, met specifieke stappen om te evolueren naar een systeem voor inclusief kwaliteitsonderwijs;**

(c) **Opleiding over inclusief onderwijs en de implementatie ervan verplicht stelt voor al het onderwijzend en niet-onderwijzend personeel in alle scholen, en voldoende gekwalificeerde beroepskrachten opleidt en in dienst neemt om leerlingen**

met een handicap, waaronder leerlingen met een verstandelijke en/of psychosociale handicap, te ondersteunen;

(d) Voorziet in redelijke aanpassingen voor leerlingen met een handicap op alle onderwijsniveaus, met inbegrip van het hoger onderwijs.

Gezondheid (art. 25)

50. Het Comité maakt zich zorgen over:

(a) Het gebrek aan toegang tot genderbewuste, hoogwaardige gezondheidszorg voor personen met een handicap, waaronder een wijdverspreide ontoegankelijkheid van infrastructuur en medische apparatuur, evenals het gebrek aan informatie over de fysieke toegankelijkheid van medische infrastructuur op veel websites;

(b) Berichten dat personen met een handicap vaak niet hun vrije en geïnformeerde persoonlijke toestemming kunnen geven voor medische procedures of ingrepen, deels vanwege een gebrek aan toegankelijke informatie over gezondheidsdiensten en behandelingen;

(c) Het gebrek aan betaalbaarheid van de gezondheidszorg voor personen met een handicap, wat er naar verluidt toe heeft geleid dat personen met een handicap afzien van gezondheidszorg vanwege financiële beperkingen;

(d) Het gebrek aan opleiding van medisch personeel en gezondheidswerkers over de rechten van personen met een handicap, om te voorkomen dat de bestaande afhankelijkheid van personen met een handicap van hun medische en gezondheidsdeskundigen ontaardt in misbruik en geweld.

51. **Het Comité beveelt aan dat de Staat die partij is, in nauw overleg met en met actieve betrokkenheid van personen met een handicap, via hun vertegenwoordigende organisaties:**

(a) **Verplichte toegankelijkheidsnormen uitbreidt naar alle medische en paramedische infrastructuren en gezondheidsdiensten, en deze aanpast aan leeftijd en gender;**

(b) **Een kader tot stand brengt dat waarborgt dat personen met een handicap daadwerkelijk hun vrije en geïnformeerde persoonlijke toestemming kunnen geven voor elke medische procedure of ingreep, onder meer door het verstrekken van alle informatie over gezondheidszorg en behandelingen in toegankelijke formaten;**

(c) **Ervoor zorgt dat personen met een handicap op voet van gelijkheid met anderen en tegen betaalbare kosten toegang hebben tot gezondheidszorg, onder meer door specifieke uitkeringen toe te kennen aan personen met een handicap met een financiële achterstand en door deze uitkeringen te integreren in het algemene uitkeringsstelsel in alle gewesten;**

(d) **Ervoor zorgt dat het mensenrechtenmodel van handicap en respect voor de waardigheid, autonomie en behoeften van personen met een handicap systematisch worden opgenomen in de leerplannen voor de opleiding van alle medische en gezondheidsprofessionals.**

Integratie en participatie (art. 26)

52. Het Comité maakt zich zorgen dat:

(a) Sommige personen met een handicap lange afstanden moeten afleggen om revalidatiediensten te bereiken die aangepast zijn aan hun individuele behoeften;

(b) Personen met een handicap in instellingen geen keuze hebben wat betreft de verlener van rehabilitatie- en revalidatiediensten;

(c) Er maatregelen ontbreken om te zorgen voor de basis- en voortgezette opleiding van beroepskrachten en personeel die rehabilitatie- en revalidatiediensten verlenen.

53. **Het Comité beveelt aan dat de Staat die partij is, in nauw overleg met en met actieve betrokkenheid van personen met een handicap, via hun vertegenwoordigende organisaties:**

(a) Een duidelijke nationale strategie en uitvoeringsplan ontwikkelt om te waarborgen dat habilitatie- en revalidatieprogramma's en -diensten alomvattend zijn en ontworpen zijn om het recht van personen met een handicap op zelfstandig wonen en deel uitmaken van de maatschappij te bevorderen en te ondersteunen, en dat deze kosteloos en dicht bij de woonplaats van personen met een handicap worden verstrekt;

(b) Maatregelen neemt om te zorgen voor een systematische en voortdurende opleiding over de rechten en behoeften van personen met een handicap voor beroepskrachten en personeel die habilitatie- en revalidatiediensten verlenen.

Werk en werkgelegenheid (art. 27)

54. Het Comité maakt zich zorgen:

(a) Dat de arbeidsparticipatie van personen met een handicap te laag is en onder het Europese gemiddelde voor arbeidsparticipatie blijft, en dat er geen waarneembare vooruitgang is in de richting van een inclusieve arbeidsmarkt, waarbij de meerderheid van de werkende personen met een handicap in beschutte werkplaatsen werkt;

(b) Dat de positie van vrouwen met een handicap op de arbeidsmarkt zwak is: slechts 45% van de vrouwen met een handicap werkt voltijds en vrouwen met een handicap zijn over het algemeen ondervertegenwoordigd op de arbeidsmarkt;

(c) Dat er een gebrek is aan doeltreffende mechanismen om de wet van 10 mei 2007 ter bestrijding van bepaalde vormen van discriminatie, met inbegrip van het ontzeggen van redelijke aanpassingen, uit te voeren en te controleren;

(d) Over het gebrek aan maatregelen om te zorgen voor nauw overleg met en actieve betrokkenheid van personen met een handicap, via hun vertegenwoordigende organisaties, bij de uitvoering van het beleid inzake de herintegratie van personen na langdurige arbeidsongeschiktheid;

(e) Over de ondoeltreffende uitvoering van standaard beroepsopleidingen en over het gebrek aan maatregelen om ervoor te zorgen dat slechthorenden, met name Franstaligen, toegang hebben tot opleidingen tot professioneel gebarentolk.

55. **Herinnerend aan zijn Algemeen Commentaar nr. 8 (2022), beveelt het Comité aan dat de Staat die partij is, in nauw overleg met en met actieve betrokkenheid van personen met een handicap, via hun vertegenwoordigende organisaties:**

(a) Een strategie en een actieplan ontwikkelt en uitvoert, van toepassing op federaal en regionaal niveau, om de overgang van personen met een handicap, met inbegrip van vrouwen met een handicap, van werkloosheid of tewerkstelling in beschutte werkplaatsen naar inclusieve tewerkstelling op de open arbeidsmarkt te vergemakkelijken;

(b) Werkgelegenheidskansen bevordert en de desbetreffende programma's versterkt om de arbeidsparticipatie van personen met een handicap, met inbegrip van vrouwen met een handicap, in zowel de particuliere als de openbare sector te vergroten en de bijstand bij het vinden, verkrijgen en behouden van werk en bij de terugkeer naar het werk te verbeteren;

(c) Doeltreffende mechanismen instelt om de wet van 10 mei 2007 ter bestrijding van bepaalde vormen van discriminatie, met inbegrip van het ontzeggen van redelijke aanpassingen, uit te voeren en te controleren, waaronder klachtenmechanismen;

(d) Het beleid van 2017 inzake de re-integratie van personen na langdurige arbeidsongeschiktheid effectief ten uitvoer brengt;

(e) Ervoor zorgt dat slechthorenden, met name Franstaligen, effectief toegang hebben tot opleidingen tot professioneel gebarentolk.

56. Het Comité merkt het gebrek op aan coherente, volledige en transparante informatie over de impact van de premies voor werkgevers en over de begeleidingsopties die er zijn voor personen met een handicap. Verder is het Comité bezorgd dat de structurele samenwerking tussen diensten voor arbeidsvoorziening, particuliere werkgevers op de reguliere arbeidsmarkt, entiteiten voor begeleid werken en vertegenwoordigende organisaties van personen met een handicap zeer ontoereikend is.

57. Het Comité beveelt aan dat de Staat die partij is, in nauw overleg met en met actieve betrokkenheid van personen met een handicap, via hun vertegenwoordigende organisaties, op alle federale bestuursniveaus toegankelijke informatie verstrekt over de beschikbare maatregelen met betrekking tot de terugkeer naar regulier werk, over redelijke aanpassingen, beschikbare uitkeringen, en over verenigingen die gespecialiseerd zijn in specifieke werkgebieden, en structurele maatregelen neemt om een effectieve samenwerking te waarborgen tussen alle entiteiten die betrokken zijn bij de ondersteuning van personen met een handicap op de arbeidsmarkt.

Behoorlijke levensstandaard en sociale bescherming (Art. 28)

58. Het Comité maakt zich zorgen:

(a) Over het grote aantal personen met een handicap die in armoede leven en geen regelmatige bron van inkomsten hebben: 13% van de personen met een handicap leeft in een huishouden met een inkomen onder de armoederisicodrempel;

(b) Dat het toekomstige federale plan voor armoedebestrijding niet voldoende rekening houdt met handicaps en dat er geen regionale actieplannen lijken te zijn om armoede bij personen met een handicap te bestrijden.

59. Het Comité beveelt aan dat de Staat die partij is, in nauw overleg met en met actieve betrokkenheid van personen met een handicap, via hun vertegenwoordigende organisaties:

(a) **Ervoor zorgt dat het inkomen van personen met een handicap toereikend is om een menswaardig bestaan te leiden, onder meer door de volledige uitkering ter dekking van aan de handicap gerelateerde kosten te handhaven bij indiensttreding;**

(b) **Rekening houdt met handicaps in de strategieën ter bestrijding van armoede en dakloosheid in het toekomstige federale plan voor armoedebestrijding, en regionale actieplannen voor armoedebestrijding aanneemt die in het bijzonder aandacht besteden aan de situatie van vrouwen en kinderen met een handicap en ouderen met een handicap, en controlemechanismen instelt om de effectieve uitvoering van deze actieplannen te waarborgen.**

Participatie in het politieke en openbare leven (art. 29)

60. Het Comité merkt op dat er op gewest- en gemeenschapsniveau maatregelen zijn genomen om de toegankelijkheid van stemlocaties en -procedures voor personen met een handicap te verbeteren. Het merkt echter met bezorgdheid op:

(a) Dat artikel 7 van de kieswet voorziet in de opschorting van het stemrecht op grond van een beperking;

(b) Dat volgens artikel 492/1 van het Burgerlijk Wetboek, zoals gewijzigd door de wet van 28 maart 2023, een rechter die personen met een handicap onder een gerechtelijke beschermingsmaatregel plaatst, de bevoegdheid heeft om hen onbekwaam te verklaren om hun politieke rechten uit te oefenen;

(c) Het gebrek aan toegankelijkheid van sommige stembureaus, stemprocedures, faciliteiten en materiaal, en van informatie over verkiezingen, waaronder openbare verkiezingsdebatten, verkiezingsprogramma's en online of gedrukt verkiezingsmateriaal;

(d) Het gebrek aan maatregelen om de effectieve vertegenwoordiging van personen met een handicap, waaronder vrouwen met een handicap, in politieke en openbare besluitvormingsfuncties op federaal, gewestelijk, gemeenschaps- en gemeentelijk niveau te waarborgen.

61. **Het Comité beveelt aan dat de Staat die partij is, in nauw overleg met en met actieve betrokkenheid van personen met een handicap, via hun vertegenwoordigende organisaties:**

(a) **Alle relevante wettelijke bepalingen wijzigt om alle maatregelen te schrappen die personen met een handicap, met inbegrip van personen met een verstandelijke en/of psychosociale handicap, hun stemrecht ontnemen, en voorziet in de nodige maatregelen om hen te ondersteunen in hun besluitvormingsprocessen;**

(b) **Eist dat politieke partijen hun programma's en andere communicatie in toegankelijke formaten aanbieden;**

(c) **De maatregelen verbetert die zijn genomen om de toegankelijkheid van het stemmen te waarborgen, met inbegrip van de fysieke omgeving en de verstrekking van verkiezingsmateriaal en -informatie in toegankelijke formaten, voor alle personen met een handicap;**

(d) **Een strategie aanneemt om de effectieve deelname te bevorderen van personen met een handicap, waaronder vrouwen met een handicap, in het politieke en het openbare leven en in besluitvormingsfuncties van de Staat en particuliere entiteiten op federaal, gewestelijk, gemeenschaps- en gemeentelijk niveau.**

C. Specifieke verplichtingen (art. 31-33)

Statistieken en het verzamelen van gegevens (art. 31)

62. **Het Comité is bezorgd over het feit dat de gegevens die beschikbaar zijn in de Staat die partij is zeer beperkt zijn, moeilijk te vergelijken zijn, deels door verschillende definities van handicap, en verspreid zijn over verschillende beleidsterreinen; dat het daarom moeilijk is om ontwikkelingen in de Staat, de economie en de samenleving vast te stellen en verbanden te leggen tussen verschillende databanken; en dat het gebrek aan goed interpreteerbare kwantitatieve gegevens het moeilijk, zo niet onmogelijk, maakt om het beleid en de acties te ontwikkelen die nodig zijn om het Verdrag uit te voeren.**

63. **Het Comité beveelt aan dat de Staat die partij is de term "handicap" definieert in zijn gegevensverzameling om vergelijkbaarheid te bereiken voor contextuele interpretatie. Verder beveelt het aan dat de Staat die Partij is gebruik maakt van de korte reeks vragen over handicaps van de Washington Group on Disability Statistics en de beleidsindicator over de integratie en inspraak van personen met een handicap van de Commissie voor ontwikkelingsbijstand van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling, en een systeem opzet voor de gecentraliseerde registratie van zowel federale als regionale gegevens, zodat beleid kan worden ontwikkeld voor de uitvoering van het Verdrag op basis van alle beschikbare gegevens.**

Internationale samenwerking (art. 32)

64. **Het Comité is bezorgd over de beperkte opname van een perspectief van personen met een handicap in het voorzitterschap van de Europese Unie van de Staat die partij is in 2024, en de te beperkte deelname van personen met een handicap, via hun vertegenwoordigende organisaties, aan de ontwikkeling en evaluatie van strategieën en programma's voor internationale samenwerking.**

65. **Het Comité beveelt aan dat de Staat die Partij is concrete maatregelen neemt om te zorgen voor nauw overleg met en actieve betrokkenheid van personen met een handicap, via hun vertegenwoordigende organisaties, bij de totstandkoming van internationale samenwerkingsovereenkomsten en -programma's, in het bijzonder met betrekking tot de uitvoering van en het toezicht op de Agenda 2030 voor Duurzame Ontwikkeling en de doelstellingen voor duurzame ontwikkeling. Het beveelt ook aan dat de Staat die Partij is de nodige maatregelen neemt om de Europese consensus inzake ontwikkeling ten uitvoer te leggen om de rechten van personen met een handicap verder te bevorderen.**

Nationale tenuitvoerlegging en toezicht (art. 33)

66. Het Comité stelt met bezorgdheid vast dat het Interfederaal Gelijkekansencentrum (Unia), in zijn rol als onafhankelijk orgaan dat toeziet op de uitvoering van het Verdrag, niet de onafhankelijkheid en het gezag heeft die worden vereist door de beginselen met betrekking tot de status van nationale instellingen voor de bevordering en bescherming van de mensenrechten (de Beginselen van Parijs) en daarom niet de A-status heeft gekregen van de internationale alliantie van mensenrechteninstututen (GANHRI). Verder stelt het met bezorgdheid vast dat Unia, sinds de oprichting van een nieuw controleorgaan in het Vlaamse Gewest, niet langer een mandaat heeft in aangelegenheden die onder de bevoegdheid van het Vlaamse Gewest vallen.

67. Herinnerend aan zijn Algemeen Commentaar nr. 7 (2018), herhaalt het Comité zijn eerdere aanbevelingen (par. 49) dat de Staat die Partij is de nodige maatregelen moet nemen om ervoor te zorgen dat Unia de Beginselen van Parijs naleeft, en beveelt het aan om accreditatie met de A-status aan te vragen voor alle organen die toezicht houden op de uitvoering van het Verdrag bij de internationale alliantie van mensenrechteninstututen (GANHRI); het beveelt verder aan om, indien nodig, het organisatorisch kader van toezichthoudende organen van het Verdrag aan te passen om de A-status te verkrijgen. Daarnaast beveelt het aan dat de Staat die Partij is duidelijke procedures vaststelt voor de betrokkenheid en volledige deelname van personen met een handicap en hun vertegenwoordigende organisaties in alle organen die toezicht houden op het Verdrag. Het Comité beveelt ook aan dat Unia en het Vlaams Mensenrechteninstituut (VMRI) een constructief partnerschap uitbouwen met het oog op het toezicht op het Verdrag.

IV. Opvolging

Verspreiding van informatie

68. Het Comité benadrukt het belang van alle aanbevelingen in deze slotopmerkingen. Met betrekking tot de dringende maatregelen die genomen moeten worden, wil het Comité de aandacht van de Staat die partij is vestigen op de aanbevelingen in paragraaf 25 over gelijkheid voor de wet, paragraaf 29 over vrijheid en veiligheid van de persoon, en paragraaf 39 over zelfstandig wonen en deel uitmaken van de maatschappij.

69. Het Comité verzoekt de Staat die Partij is de aanbevelingen van het Comité zoals vervat in deze slotopmerkingen uit te voeren. Het beveelt aan dat de Staat die Partij is de slotopmerkingen ter overweging en actie doorgeeft aan leden van de regering en het parlement, ambtenaren in de betrokken ministeries, lokale autoriteiten en leden van de betrokken beroepsgroepen, zoals onderwijzend, medisch en juridisch personeel, evenals aan de media, door gebruik te maken van moderne sociale communicatiestrategieën.

70. Het Comité moedigt de Staat die Partij is sterk aan om middenveldorganisaties, in het bijzonder organisaties van personen met een handicap, te betrekken bij het opstellen van zijn periodieke rapport.

71. Het Comité verzoekt de Staat die partij is deze slotopmerkingen op grote schaal te verspreiden, onder meer onder niet-gouvernementele organisaties en vertegenwoordigende organisaties van personen met een handicap, evenals onder de personen met een handicap zelf en hun families, in nationale talen en minderheidstalen, waaronder gebarentaal, en in toegankelijke formaten. Het Comité verzoekt de Staat die partij is ook om deze te verspreiden op de website over mensenrechten van de overheid.

Volgend rapport

72. De Staat die partij is heeft er voor zijn periodieke rapporten voor gekozen om te rapporteren volgens de vereenvoudigde rapportageprocedure. In de vereenvoudigde rapportageprocedure stuurt het Comité de Staat die partij is een lijst van kwesties voorafgaand aan de rapportage, ten minste één jaar voor 2 augustus 2031, de datum

waarop het gecombineerde vierde, vijfde en zesde periodieke rapport van de Staat die partij is moet zijn ingediend. De antwoorden van de Staat die partij is op deze lijst van kwesties zullen zijn gecombineerde vierde, vijfde en zesde periodieke rapport vormen.
